

УДК 370 (477)

DOI: 10.17721/2413-7065.1(94).2025.323508

ПРОМОЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА УКРАЇНОЗНАВЧИХ НАРАТИВІВ СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Юліана ШИНКАРИК

orcid.org/0000-0002-1629-5910

молодший науковий співробітник

НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка

email: shynkaryk.iuliana@gmail.com

Наталія БЕЗСМЕРТНА

orcid.org/0000-0001-8853-1110

молодший науковий співробітник

НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка

email: Natalia_bs@ukr.net

Анотація. Проаналізовано конкурсні роботи учнів II Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна». Досліджено українську законодавчу нормативно-правову базу, що стала підґрунтям для проведення Конкурсу, його джерельну основу. Здійснено системний аналіз кількісних і якісних показників конкурсних есеїв. Оцінено творчі роботи конкурсантів і визначено переможців

Ключові слова: Україна, українці, українознавство, воїн ЗСУ, II Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс, українська національна ідентичність, національно-патріотичне виховання, українська мова, російсько-українська війна.

Постановка проблеми. В умовах російсько-української війни особливого значення набуває проблема збереження і посилення української національної ідентичності, яка формує і консолідує українську політичну націю. Під час повномасштабної російсько-української війни, що триває з 24 лютого 2022 р., велике значення має згуртування громадян Української держави задля її захисту, збереження та розвитку. Саме тому актуальним стає питання посилення національно-патріотичного виховання зростаючого покоління через освіту (дошкільну, початкову, середню, вищу), культуру, науку, засоби масової інформації тощо.

Під час російської агресії однією з

найбільш вразливих категорій населення України виявилася учнівська молодь. З огляду на це перед вченими-українознавцями постає нагальне питання формування в учнівській молоді засад української національної ідентичності. Оскільки їх унікальність допомагає утверджувати українцям свою самобутність у сучасному глобалізованому світі та сприяє консолідації світового українства для протидії країні-агресору.

Враховуючи системну і комплексну державну політику, спрямовану на консолідацію української нації, збереження самобутності, поширення функціонування української мови у всі сфери суспільного життя та посилення національно-патріотичного виховання, директор

© Шинкарик Ю., Безсмертна Н.

НДІУ видав наказ від 29.09.2023 р. № 76 «Про проведення Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна», який започаткувала Ю. Шинкарик. У межах виконання теми НДР «Особливості сучасної державної мовної політики в східних і деокупованих територіях України» науковими співробітницями відділу української філології НДІУ Ю. Шинкарик та Н. Безсмертною проведено I Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна». Ця ініціатива була підтримана і одноголосно затверджена на засіданні вченої ради Інституту українознавства 28 грудня 2023 р. [1].

Конкурс залучив велику кількість учнів, які проживають в Україні та за її межами, адже має на меті посилити шанобливе ставлення до воїнів Збройних сил України (далі – ЗСУ), підняти рівень української національної ідентичності, актуалізувати національно-патріотичне виховання серед учнівської молоді.

Актуальність дослідження полягає у тому, що в умовах російсько-української війни вагомим значенням набуло саме національно-патріотичне виховання, складовою якого є військово-патріотичне виховання, що спрямоване на формування у зростаючого покоління бажання захищати свою Батьківщину; підняття рівня української національної ідентичності; зміцнення мовної стійкості учнів; посилення тотальної українізації учнівської молоді, яка проживає в Україні та за її межами, а також на тимчасово окупованих територіях України.

Огляд досліджень та публікацій.

Варто наголосити, що аналіз підготовки, проведення та підсумків I Міжнародного літературно-мистецького конкурсу знайшов відображення в українознавчих дослідженнях. Зокрема, його підготовка, перебіг та підведення підсумків були проаналізовані у низці публікацій Н. Безсмертною та Ю. Шинкарик [3; 1; 4; 2]. Джерельною базою дослідження є конкурсні роботи учнів 1–11 класів закладів загальної середньої освіти, що були надіслані на II Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна», та українська законодавча база, пов'язана із збереженням та посиленням української національної ідентичності й патріотичного виховання учнівської молоді.

Метою дослідження є аналіз творчих робіт II Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів, в яких розкрито проблематику на актуальні теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна».

Виклад основного матеріалу. На початку повномасштабного вторгнення росії українці мали два варіанти рішення: здатися або захищатися. Якби український народ обрав перший варіант, Україна вже була б колонією росії, а українці стали частиною окупаційних військ рф. Український народ у перші дні війни прийняв рішення захищати свою державність, незважаючи на переважуючу кількість російської армії і техніки. Наші воїни, захищаючи власну країну, виборюють право українців вільно жити на своїй землі. Якщо українці перестануть боротися за свободу та

незалежність держави, за своє право жити на вільній українській землі, то можуть втратити власну суб'єктність. Зміцнення національної ідентичності в учнівській молоді сприятиме утвердженню стійкої громадянської позиції з усвідомленням необхідності боротьби за збереження Української держави, щоб почуватися вільними громадянами своєї суверенної Батьківщини.

Громадяни з низьким рівнем національної ідентичності легко піддаються російській пропаганді, стаючи заручниками її наративів. Варто зазначити, що деякі чиновники МОН України своїми діями показують низький рівень національної ідентичності, свідомо знищуючи українську гуманітарну освіту по всій вертикалі: від початкової школи до вищих навчальних закладів, викреслюючи з навчальних програм такі важливі для формування та зміцнення української національної ідентичності предмети, як історія України, українська література та українознавство, або об'єднуючи їх із загальними дисциплінами. Освіта, яка базувалася б на національній основі, могла врятувати життя тисяч загиблих у російсько-українській війні, бо її могло і не бути, тому що не було б низки хибних рішень та дій саме через неусвідомленість належності себе до певної ідентичності. Адже найсильніша зброя масового ураження – це відсутність національної ідентичності та історичної пам'яті. Вважаємо, що історичне незнання самих себе призводить до того, що українці проходять ті самі кола історії, не засвоюючи її уроків і не роблячи висновків. Високий рівень української національної ідентичності українського народу допоможе українцям у відстоюванні своєї державності, незалежності,

самобутності, культури, мови. Тому формування, розвиток, зміцнення та утвердження національної ідентичності українців має бути основною метою національно-патріотичного виховання у системі освіти підростаючого покоління, починаючи з дошкільного закладу, школи і завершуючи вищим навчальним закладом. На нашу думку, саме такі предмети, як історія України, українська література та українознавство як система інтегративних знань про Україну та українство у світовому часопросторі, мають бути тими базовими дисциплінами у всіх навчальних закладах від початкових до вищих для формування, розвитку, зміцнення та утвердження високого рівня національної ідентичності українців. Українознавчі конкурси, зокрема Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна», сприяють посиленню національно-патріотичного виховання, підняттю рівня української національної ідентичності зростаючого покоління, зміцненню шанобливого ставлення учнів до воїнів Збройних сил України.

Одним із важливих засобів громадянської освіти є національно-патріотичне виховання. З «метою дальшого розвитку в суспільстві національної свідомості, формування почуття патріотизму на засадах духовності та моральності, популяризації духовно-культурної спадщини українського народу, а також активізації взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань у питанні національно-патріотичного виховання» від 18 травня 2019 року № 286/2019 було оприлюднено Указ Президента України

«Про Стратегію національно-патріотичного виховання», у якому наголошено, що «утвердження поваги до державної мови, піднесення її престижу серед громадян є важливим аспектом формування й розвитку особистості та основою національно-патріотичного виховання» [11].

«Усвідомлюючи, що українська мова є визначальним чинником і головною ознакою ідентичності української нації, яка історично сформувалася і протягом багатьох століть безперервно проживає на власній етнічній території, становить переважну більшість населення країни і дала офіційну назву державі, а також є базовим системотворним складником української громадянської нації», Верховна Рада України 25 квітня 2019 р. ухвалила Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [5], який набув чинності 16 липня 2019 р.

Від 17 липня 2019 р. Кабінет Міністрів України видав розпорядження № 596-р «Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава». Мета цієї Стратегії – «утвердження української мови на всій території України в усіх сферах суспільного життя, яка забезпечує єднання українського суспільства та зміцнення його української ідентичності» [10]. Стратегічно важливою постає ціль – володіння українською мовою населенням України та українцями, які проживають за її межами.

Виклики, які стоять перед Україною на сучасному етапі, вимагають вдосконалення системи національно-патріотичного виховання серед учнівської молоді для формування у них високого рівня української національної ідентичності.

Українська національна ідентичність – стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями [6].

Провідною метою державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності є досягнення єдності в українському суспільстві шляхом подолання суперечностей соціокультурного, мовного, регіонального характеру на основі європейського та євроатлантичного курсу, забезпечення дотримання конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина. Основними завданнями державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності є: 1) формування у громадян України, у тому числі дітей та молоді: активної громадянської позиції на основі поваги до прав людини, духовних цінностей українського народу, національної самобутності; оборонної свідомості та громадянської стійкості; патріотизму; поваги до державних символів, державної мови, суспільно-державних (національних) цінностей України, розуміння їх важливості для становлення держави; 2) формування та збереження української національної ідентичності у громадян України, які усвідомлюють свою належність до української нації, а також у закордонних українців; 3) забезпечення розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України; 4) усунення впливу держави-агресора (держави-окупанта) в інформаційній,

освітній, культурній сферах України; 5) активізація діяльності інститутів громадянського обов'язку із розвитку успішної країни та забезпечення власного благополуччя в ній [9].

Отже, українське законодавство сприяє утвердженню та посиленню як національної ідентичності, так і патріотичного виховання та послідовної україноцентричної державної мовної політики, що з 2019 р. ґрунтується на базових законах України, які забезпечують послідовний розвиток національної ідентичності, патріотичного виховання та функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя України, що у свою чергу допомагає у боротьбі з російським агресором в інформаційному і гуманітарному просторі.

II Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна» – відкритий українознавчий захід, що проводиться з метою підняття рівня української національної ідентичності, посилення патріотичного виховання, визначення ціннісних орієнтирів учнівської молоді. Він має на меті привернення уваги українських дітей в Україні та за її межами до Збройних сил України загалом та воїнів-захисників зокрема. На сьогодні актуалізувалося завдання поширення серед школярів інформації про воїнів ЗСУ, які стоять на захисті національних інтересів, територіальної цілісності й недоторканності кордонів України. На сучасному етапі винятково важливим стало пропагування ідеї шанобливого ставлення до воїнів-захисників, які героїчно борються з російським агресором і відстоюють демократичний вибір

українського народу, через сприйняття учнями 1–4, 5–8 та 9–11 класів у їхніх творчих роботах, підготовлених на українознавчих засадах.

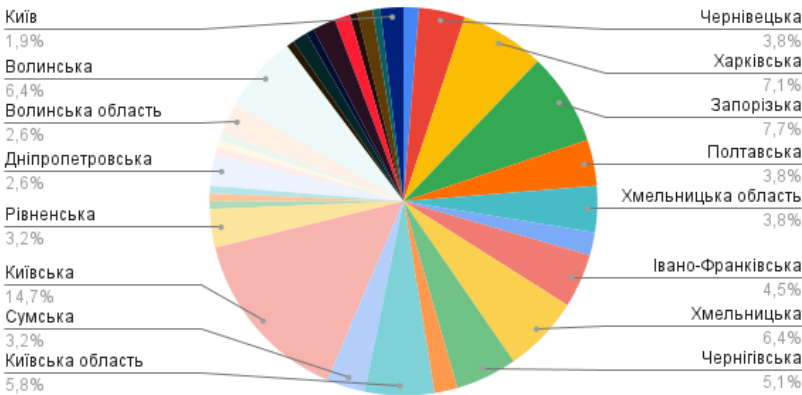
Основними завданнями Конкурсу є: 1) формування активної громадянської позиції учнівської молоді; 2) усвідомлення національної ідентичності та патріотичного світогляду учнями 1–4, 5–8 та 9–11 класів; 3) поширення серед школярів образів сучасних українських героїв – воїнів ЗСУ, які боронять Україну від російського агресора; 4) виховання патріотичних почуттів та шанобливого ставлення до національних цінностей у зростаючого покоління; 5) розуміння й осмислення учнівською молоддю причетності і відповідальності за все, що відбувається в Україні; 6) посилення симпатії і вдячності тим, хто віддав життя за свободу держави і сьогодні виборює її на фронті; 7) виявлення і підтримка творчого та інтелектуального потенціалу серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів, які навчаються в закладах загальної середньої освіти України та за її межами [8].

Фахове журі, яке було сформоване та затверджене організаторами Конкурсу, здійснило неупереджену оцінку творчих робіт і визначило переможців Конкурсу.

Варто зазначити, що на Конкурс було надіслано 112 робіт із різних регіонів України та з-за її меж (Німеччини, Румунії). Серед учасників Конкурсу, на жаль, немає представників з Луганщини та Автономної Республіки Крим, території яких є тимчасово окупованими ворогом. Визначено, що призові місця отримали учасники з таких регіонів України: Хмельниччини, Рівненщини, Запоріжжя, Чернігівщини, Полтавщини, Дніпропетровщини, Донеччини, Івано-Франківщини, Черкащини, Харківщини, Сумщини, Волині та м. Києва. Частина конкурсантів після повномасштабного вторгнення росії в Україну змінила своє місце проживання (діаграми 1, 2).

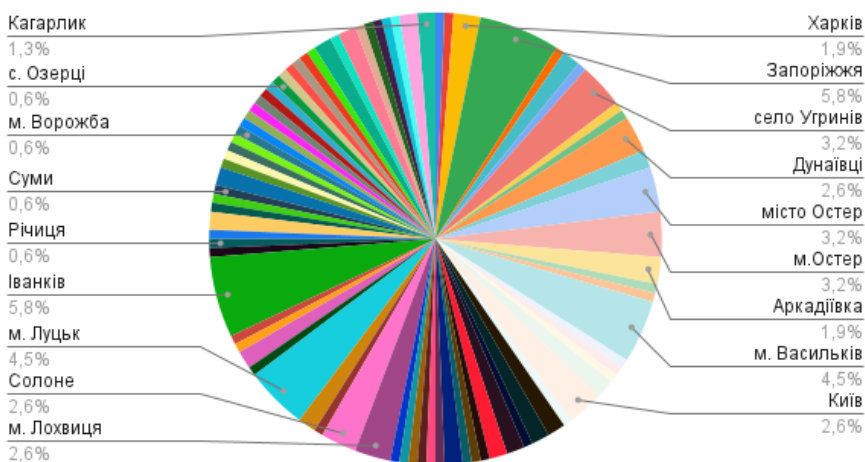
Конкурсною комісією та організаційним комітетом було опрацьовано 112 учнівських есеїв та 33 малюнки. 20 грудня 2024 р. завершився проміжний етап оцінювання конкурсних робіт

Кількість значень для "Якщо проживаєте в Україні, то вкажіть в якій області"

Діаграма 1

Кількість значень для "Населений пункт"

Діаграма 2

та підбиття підсумків результатів Конкурсу. Усі учнівські праці присвячені захисникам і захисницям України загалом та волонтерському руху зокрема.

Для визначення переможців організаційний комітет Конкурсу прийняв рішення провести оцінювання творчих робіт учнів за класами: 1–4 (початкова школа), 5–8 (середня школа) та 9–11 класи (старша школа).

У групі 1–4 класи оцінено 13 робіт; 5–8 класи – 49 творчих есеїв; 9–11 класи – 50 робіт учнівської молоді. Здійснивши українознавчий аналіз робіт, зроблено спробу їх систематизувати та узагальнити змістове наповнення.

Серед призерів Конкурсу хочемо виокремити і зачитувати творчі роботи. Зокрема, Матвій Буряк, учень 3 класу Нетішинської гімназії «Гармонія» Нетішинської міської ради Шепетівського району Хмельницької області, який посів I місце, у творчій роботі «Якби не війна...» з сумом пише, що страшна війна забрала його тата, який «був сміливим воїном ЗСУ, боронив рідну землю

на сході України. У мирному житті мій тато був будівельником. Але він залишив рідну домівку, улюблену справу і пішов боронити Батьківщину... Українські воїни – захисники, звитяжні, мужні, віддані патріоти. Для них честь, свобода, незалежність – особливі поняття. Вони їх відстоюють. Вони їх захищають. Сміливі, рішучі... Вони не бояться ворога, а йдуть до мети! Жоден з них не знає чи повернеться додому, до рідних, який бій стане для нього останнім... Мій тато пішов боронити свою країну, свою родину. Тепло літнього ранку він не повернувся з бою... Тато був доброю, порядною людиною. Ніколи нікого не залишав у біді. Завжди посміхався. Його дуже нам не вистачає... Досі не вірю, що його більше немає. Він – Герой. За самовідданість, відвагу і героїзм тата нагородили орденом «За мужність» (посмертно). Я пишаюся татусем і хочу бути схожим на нього. Я вірю, що прийде ранок Перемоги, ранок Миру на Землі. І першими його зустрінуть наші Титани, славні воїни ЗСУ».

Бойко Дарія (II місце), учениця 4 класу Опорного закладу освіти «Корецький лицей» Корецької міської ради Рівненської області, у творчій роботі «Воїн ЗСУ. Хто він?» осмислює, «хто ж вони, наші герої? Насамперед, це – ПАТРІОТИ! Це українці, незалежно від походження, мови, віросповідання чи політичних уподобань. Це наш дух, наші громадяни. Вони хоробрі та відважні оборонці з міцними та сталевими нервами. Мають суворий та грізний зовнішній вигляд, але водночас чуйну і добру душу. Вони проявляють надлюдські можливості, боронячи рідну землю, та безстрашно дивляться у вічі ворогам. Воїни ЗСУ – це не лише бійці, це символ справжнього героїзму, які надихають мільйони. Їхня віра в перемогу, сила духу та відданість свободі несуть мир і безпеку... Я вірю і надіюся, що ще трішки, ще трішечки і ми перегорнемо трагічну сторінку в житті кожного українця. Настане той день, день **ВЕЛИКОЇ ПЕРЕМОГИ!** І ми всім містом, вийдемо зустрічати наших героїв! Даруватимемо їм квіти, співатимемо пісень, обійматимемося та невтомно говоритимемо слова вдячності за визволення від російської окупації. **СЛАВА УКРАЇНІ!**».

Мирослав Моргуненко (II місце), учень 2 класу Запорізької гімназії № 80 Запорізької міської ради, у есе «Суперлюди», зокрема, написав: «Вже два з половиною роки триває війна з російською навалою. І як би важко і страшно не було нам, я завжди згадую наших безстрашних воїнів, які зараз в окопах, бо їм все одно гірше і страшніше, ніж нам. А хто ж вони ці воїни? Можливо, це якісь суперлюди з надзвичайними здібностями і можливостями? Пригадаю початок війни. На другий день війни, наші знайомі чоловіки, які ще вчора працювали на

заводах, відправились добровольцями прямо на фронт і стали воїнами. То значить ці хлопці звичайні люди, вони такі як всі ми, просто які люблять свою Батьківщину не на словах, а на справах. Просто ці хлопці, сучасні воїни, справжні патріоти, незалежно від походження, політичних поглядів і мови. Наші українські воїни це просто свідомі і справжні громадяни своєї країни. Можливо, їм страшно буває, як і нам, але вони розуміють, що не мають права ступити назад, бо позаду – їх Україна, їх діти, дружини, їх народ... Воїни ЗСУ – це ті, хто любить нашу землю і захищає її символи і свободу. І я від щирого серця кричу: «Слава Вам, наші дорогі, наші рідні воїни, слава Збройним силам України, слава Україні!».

Крентовська Софія (I місце), учениця 6 класу Дунаєвецького лицю № 1 Дунаєвецької міської ради, у своєму есе «Воїн ЗСУ. Хто він?» зазначає, що для неї її дідусь «ніколи не був прототипом дідусів, яких малювали в казках. У нього не було бороди (до війни не було), він не був згорбленим, не ходив з паличкою, та не мав зморшок навколо очей, йому було лише 48. У перший день повномасштабного вторгнення пішов добровольцем. Спочатку ніс службу у місцевому ТРО, згодом був розподілений у 128 Закарпатську гірсько-штурмову бригаду. «Його хлопці», – як він завжди любив казати, – найвідважніші люди на землі, хоча жоден з них не був народженим для війни... Воїн ЗСУ – це будівельник, машиніст, лікар, учитель. Жоден із них не був народжений для війни. Жоден із них не був народжений для полону. Хто він? Він мій дідусь, він чийсь син, він чоловік та батько. Він для когось цілий світ, а хтось – цілий світ для нього».

Ратмир Трясак (І місце), учень 7 класу ЗЗСО «Солонянський ліцей» Солонянської селищної ради Дніпропетровської області, у своїй роботі «Мій вічний біль» майстерно описує образ батька, який загинув: «Мелодія дзвінка попередила, що хтось прийшов. До оселі зайшли двоє чоловіків, які повідомили, що вони – представники ТЦК і повинні вручити нагороду Трясака Азамата Миколайовича – орден «За мужність» 3-го ступеня за його особисту відвагу і героїзм, виявлені у захисті України, вірність військовій присязі. Бабуся заплакала. Моє сердечко знову обпик той біль, мій вічний біль, який не покидає мене з того сумного дня 27 лютого 2023 року, коли страшна звістка прилетіла до нашої родини: загинув тато, мій татко, найрідніший і найкращий. Той день здавався нескінченним, приходило багато людей, приносили квіти, плакали, я не міг ні думати, ні щось робити. І тільки пізніше задав собі питання: «Чому ота клята війна забрала саме мого тата, адже йому було лише 33, так, як Ісусу Христу, і вони обидва віддали життя за людей, за правду?» Татову нагороду вручили нам у день першої річниці, коли його вбили. Спогади про нього живуть у мені постійно. Я пам'ятаю його добрим, спокійним і справедливим. Із ним нам було надійно і затишно. Коли бував удома, то повністю віддавав себе нам – дітям, а нас у сім'ї аж троє: дві сестрички і я... Ніколи не забуду першого листопада 2022 року, коли батько, отримавши повістку, зразу ж заявив, що йде служити. Мама плакала і вмовляла його не робити цього, бо в нього троє дітей, він відповів: «Хто захистить моїх дітей, тебе, батьків, братів, усю Україну? Якщо відмовлятися, то невдовзі загарбники будуть тут. І що далі?» Тато навчався в

Англії по підготовці до служби в лавах ЗСУ в десантних військах, стрибав з парашутом. Служив у аеромобільній 77 бригаді ДШВ ЗСУ. Обрав цей шлях спеціально, бо боявся висоти. Перемогти свій страх – це його мета, і він її домігся. Татко і мені постійно говорив, що треба вміти переборювати свої страхи і добиватися своєї мети. 2 лютого 2023 року йому виповнилося 33 роки, а 27 – він загинув під Бахмутом у Добовій Василівці. Востаннє я бачив татка у Житомирі, де він готувався на фронт, ми їздили з мамою і Євою, завжди пам'ятаю його слова: «Бережи маму, бережи сестричок, ти зараз у сім'ї за старшого». Зараз у мене є все, щоб відчувати себе щасливим, але немає найдорожчого – батька. Там, де він похований, стоїть незвичний пам'ятник, виготовлений за ескізом моєї бабусі, багато квітів там, за якими ми доглядаємо. Нещодавно я бачив сон: на полі, осяяний сонцем, стоїть татко, красивий, сильний, усміхнений як завжди, у військовій формі і шепоче мені: «Пам'ятай мої слова, не забувай, що означає твоє ім'я, яким я тебе назвав». Хотілося крикнути: «Знаю! Ратмир – це ратник, воїн світу, ратує за мир». Я писав про батька «був», але він завжди зі мною є і буде – моя пам'ять, мій вічний біль».

Шабельнікова Марія (І місце), учениця 6 класу Комунального закладу «Ліцей № 29» Кам'янської міської ради Дніпропетровської області, у своєму есе «Хто мій герой Збройних сил України?» пише: «Мій герой Збройних сил України – це мій дядько, і він загинув... На початку повномасштабного вторгнення ніхто не знав, що робити. Почали скуповувати продукти, гігієнічні засоби. Багато хто пішов на фронт. І мій дядько теж. Спитаєте: «Чому?» Тому що він хотів

захистити своїх синів, свою сім'ю. Він так нам і сказав, коли пішов воювати: «Я піду захищати своїх синів, і ніхто мене не зупинить». На фронті він познайомився з людиною, що стала його кращим другом. Вони були нерозлийвода. Завжди на позитиві, навіть у найважчу хвилину. Вони ніколи не кидали один одного. 2024. 8 березня. Мамі зателефонували, це була її сестра: «Вову вбили. Кацапи поцілили в базу». «Я зараз приїду!» – сказала мама. Вона зі сльозами на очах зібралася й побігла. А ми із сестрою впали на підлогу й заплакали. Ми ніч не спали. Просто ридали. Хіба це все виправдовує війну? Яка ж вона болюча штука...».

Анна Яремко (I місце), учениця 9 класу Угринівського ліцею Угринівської сільської ради Івано-Франківської області, у роботі «Воїн ЗСУ. Хто він?» майстерно змальовує образ українського захисника: «Він боронив мене, він боровся... Холодно, мокро, осінь... Окопна свічка, яка затуха... Холодно, мокро, осінь... Немає блиску в його очах, вони бачили все... Холодно, мокро, осінь... Він поховав не одного друга, бачив, як рідні побратима оплакували могилу. Часом він думав про себе, не знаючи чи стоятиме, чи стане наступним посмертно Героєм. Холодно, мокро, зима... Вже, напевно, не буде тепло. Їх атакують, беруть в коло, вони потрапили у саме пекло. Йому не лячно за себе, а лячно за кохану дружину, малу дитину. Він не знає, скільки йому залишилось... Голодний, спраглий, зморений... Він не спить, не може, лише вночі шепоче: «Сподіваюсь побачити ще раз і обійняти любу своєму серцю людину, сина. Андрійку, прийди, наснись мені уві сні, благаю...». Він бачив пекло, але не неволю... Він зрозумів, що це кінець, вийти живим йому не

вдасться. Господи, допоможи, допоможи! ...Хто для мене герої? Це усі ті, хто бореться, боровся і буде боротися за нас, за Україну».

Віолетта Солод (I місце), учениця 11 класу Київського ліцею «GoITeens School», у своєму есе «Образ сучасного українського воїна» пише: «Майже друга година ночі. Шелест гілок сосни за вікном другого поверху. Темрява через скло проникає до кімнати, втягуючи в себе весь простір навколо, і лише свіча на столі із темного дерева чинить опір цій безкінечній тіні. Майже погас зовсім слабенький, маленький вогник, а віск, що капав у тару, в якій стоїть свічка, от-от вилетить за краї обробленої лаком глини...».

Тепле світло відображається у втомлених зіницях чоловіка, який сидить за столом. Це світло зосереджує увагу на глибокому кольорі його очей. Свіча трохи освітлює аркуш на столі й те, що там написано синім кольором ручки. Зошит наполовину списаний, пом'ятий, наче у зморшках, як і шкіра біля очей «письменника» від втоми, від часу, від довгого перебування в темному місці майже під землею. Почерк людини легкий, кінець кулькової ручки ледь торкається аркуша паперу. Справді, ручка – єдиний провідник між думками й папером, тому агресія, що була в серці, тане, як вогник свічі... Залишилося лишень раціональне обмірковування пережитих подій.

Якби хтось прочитав оту написану сповідь його душі, то не повірив би, що саме так виглядає головний герой твору: окуляри овальної форми; біла футболка, що досі пахне пральним порошком, хоча було випрана ще 1000 днів тому; домашні, зовсім легкі штани й улюблені капці; коротка стрижка й посічені кінчики чуба;

мішки втоми під очима; кілька зморшок на чолі. Цей чолов'яга документує оці 1000 життя, протягом яких мав лише кілька вихідних для цивільного життя. Списаний вже не перший зошит, і цей, в якому тепер пише рука – не останній. Хоча, пишучи, доводиться переживати все знову й знову, свідомість давно вже звикла. Цей текст, написаний від руки, повертає автора у своє минуле – роботу режисером до лютого 2022 року... студентські роки у 2014-му... Хоч би писати при гарному освітленні, але зараз треба ховатися, щоб квартира, в яку приїдиш так рідко, не стала мішенню для нелюдської армії... На стіл стрибає кіт і лягає поверх списаних аркушів... Кіт

короткошерстний, світло-рудий, наче недостиглий персик, із великими білими плямами. Стрибає зненацька – і від коливання повітря повністю гасне вогник... Рука продовжила дописувати речення, хоч і не бачила аркуша, а згодом у темряві почулося шарудіння підосви й тихе дряпання кігтиків. Дві істоти, які так люблять одна одну, разом пішли на світло іншої кімнати...».

Висновки. Проаналізувавши конкурсні роботи учнів II Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна», журі визначило переможців (Таблиця 1).

Таблиця 1

Серед учнів 1–4 класів:

I місце

П.І. конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти
Буряк Матвій	3	Нетішинська гімназія «Гармонія» Нетішинської міської ради Шепетівського району Хмельницької області, Україна

II місце

П.І. конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти
Бойко Дарія	4	Опорний заклад освіти «Корецький лицей» Корецької міської ради Рівненської області, Україна
Моргуненко Мирослав	2	Запорізька гімназія № 80 Запорізької міської ради, Україна

III місце

П.І. конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти
Кньовець Поліна	4	Озерецька гімназія Вараської міської ради Рівненської області, Україна
Савенко Марія	2	Остерський лицей № 2 Остерської міської ради Чернігівської області, Україна
Шкиря Анна	4	Лохвицька загальноосвітня школа I–III ступенів № 2 Лохвицької міської ради Полтавської області, Україна

Серед учнів 5–8 класів:

I місце

П.І. конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	
Крентовська Софія	6	Дунаєвецький ліцей № 1 Дунаєвецької міської ради Хмельницької області, Україна	
Трясак Ратмир	7	Заклад загальної середньої освіти «Солонянський ліцей» Солонянської селищної ради Дніпропетровської області, Україна	
Шабельнікова Марія	6	Комунальний заклад «Ліцей № 29» Кам'янської міської ради Дніпропетровської області, Україна	

II місце

П.І. конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	
Алендар Назар	5	ЗЗСО I-III ступенів № 3 «Спеціалізована школа з поглибленим вивченням англійської мови» Торецької міської військово-цивільної адміністрації Бахмутського району Донецької області, Україна	
Жмуд Ярина	5	Угринівський ліцей Угринівської сільської ради Івано-Франківської області, Україна	
Кубата Софія	6	Дунаєвецький ліцей № 1 Дунаєвецької міської ради Хмельницької області, Україна	

III місце

П.І. конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	
Іваніцька Злата	5	Угринівський ліцей Угринівської сільської ради Івано-Франківської області, Україна	
Клименко Мирослава	8	КЗ «Гладківщинська гімназія» Піщанської сільської ради Золотоніського району Черкаської області, Україна	
Латанюк Аріна	6	КЗ «Зеленівський ліцей» Бердянського району Софіївської громади Запорізької області, Україна	
Цимбалюк Богдан	7	Комунальний заклад «Ліцей № 18» Кам'янської міської ради Дніпропетровської області, Україна	

Серед учнів 9–11 класів:

I місце

П.І. конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	
Солод Віолетта	11	Київський ліцей «GoITeens School», Київ, Україна	
Яремко Анна	9	Угринівський ліцей Угринівської сільської ради Івано-Франківської області, Україна	

II місце

П.І. конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	
Базай Софія	10	КЗ «Лозівський ліцей № 1» Лозівської міської ради Харківської області, Україна	
Демиденко Іванна	10	Степанківський ліцей – Опорний заклад загальної середньої освіти Степанківської сільської ради Черкаського району Черкаської області, Україна	
Кезля Софія	9	«Лисянський ліцей № 1» Лисянської селищної ради Черкаської області, Україна	
Смовський Максим	9	Остерський ліцей № 2 Остерської міської ради Чернігівської області, Україна	
Ревіна Марія	10	Бердянський ліцей «Сузір'я» Бердянської міської ради Запорізької області, Україна	

III місце

П.І. конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	
Алексеєнко Ксенія	9	Заклад загальної середньої освіти «Солонянський ліцей» Солонянської селищної ради Дніпропетровської області, Україна	
Безрукава Вероніка	11	Заклад загальної середньої освіти «Солонянський ліцей» Солонянської селищної ради Дніпропетровської області, Україна	
Дунь Кирило	9	Ворожбянська гімназія № 4 Ворожбянської міської ради Сумської області, Україна	
Риндик Катерина	11	Дунаєвецький ліцей № 1 Дунаєвецької міської ради Хмельницької області, Україна	
Чикун Олена	9	Ліцей села Кримне Дубечненської сільської ради Ковельського району Волинської області, Україна	
Миронюк Лілія	9	Лисянський ліцей № 1 Лисянської селищної ради Черкаської області, Україна	

ЛІТЕРАТУРА

1. Безсмертна, Н., Шинкарик, Ю. Концепт українознавчих конкурсів у формуванні та реалізації державної мовної політики України у галузі освіти (за матеріалами Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна»). *Українознавство*. 2024. № 2. С. 108–143. URL: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.2\(91\).2024.308588](https://doi.org/10.17721/2413-7065.2(91).2024.308588)

2. Безсмертна, Н., Шинкарик, Ю. Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8, 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна». *Українознавство*. 2024. № 1. С. 207–213. URL: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.1\(90\).2024.308594](https://doi.org/10.17721/2413-7065.1(90).2024.308594)

3. Безсмертна, Н., Шинкарик, Ю. Образ захисника України у творчих

роботах учнівської молоді (за матеріалами I Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна»: номінація «малюнки»). *Українознавство*. 2024. № 1. С. 155–173. URL: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.1\(90\).2024](https://doi.org/10.17721/2413-7065.1(90).2024)

4. Безсмертна, Н., Шинкарик, Ю. Роль Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8, 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна» у формуванні державної мовної політики України в галузі освіти. *Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: виклики та завдання в контексті національної безпеки*. Т. II / ред.: В. Ільницький, М. Галів. Київ – Дрогобич – Львів – Переяслав – Ужгород – Запоріжжя, 2024. С. 270–273. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/62545/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2.pdf>

5. Закон України № 2704-VIII від 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 17.02.24).

6. Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 17.02.24).

7. Положення про проведення II Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна». URL: <https://ndiu.knu.ua/novyny/naukovi-konferentsii-kruhli-stoly-festyvali/ii-mizhnarodnij-shchorichnij-literaturno-mistetskij-konkurs-ese-sered-uchniv-1-4-5-8-ta-9-11-klasiv-na-temu-vojin-zsu-khto-vin-2>

8. Постанова Кабінету Міністрів

України від 15 грудня 2023 р. № 1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-п/conv#Text> (дата звернення: 17.02.24).

9. Постанова про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 673. 17.02.24. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-na-period-do-2025-roku-ta-vnesennya-zmin-dodeyakih-i300621-673>

10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06. 2019 р. № 596-р «Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.02.24).

11. Указ Президента України від 18 травня 2019 р. № 286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення: 17.02.24).

REFERENCES

1. Bezsmertna N., Shynkaryk I. (2024). The Concept of Ukrainian Studies Competitions in the Formation and Implementation of the State Language Policy of Ukraine in the Field of Education. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), No. 2(91), pp. 108 – 143. [online] Available at: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.2\(91\).2024.308588](https://doi.org/10.17721/2413-7065.2(91).2024.308588) [in Ukr.]
2. Bezsmertna N., Shynkaryk I. (2024). I International Annual Literary and Artistic Essay Contest for Schoolchildren of 1-4, 5-8, and 9-11 Grades: “Warrior of the AFU. Who is he?», “The Image of a Modern Ukrainian Warrior”.

Ukrainoznavstvo (Ukrainian Studies), No. 1(90), pp. 207 – 213. [online] Available at: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.1\(90\).2024.308594](https://doi.org/10.17721/2413-7065.1(90).2024.308594) [in Ukr.]

3. Bezsmertna N., Shynkaryk I. (2024). The Image of the Defender of Ukraine in the Creative Works of School Youth (Based on the Materials of the International Annual Literary and Artistic Essay Contest for Schoolchildren of 1-4, 5-8, and 9-11 Grades: “Warrior of the AFU. Who is he?”, “The Image of a Modern Ukrainian Warrior”: Nomination “Drawings”). *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), No. 1 (90), pp. 155 – 173. [online] Available at: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.1\(90\).2024](https://doi.org/10.17721/2413-7065.1(90).2024) [in Ukr.]

4. Bezsmertna N., Shynkaryk I. (2024). The Role of the International Annual Literary and Artistic Essay Contest for Schoolchildren of 1-4, 5-8, and 9-11 Grades: “Warrior of the AFU. Who is he?”, “The Image of a Modern Ukrainian Warrior”. *Nauka i osvita Ukrainy v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: vyklyky ta zavdannia v konteksti natsionalnoi bezpeky* (Science and Education of Ukraine in the Conditions of the Russian-Ukrainian Conflict: Challenges and Tasks in the Context of National Security). Vol. II. Kyiv – Drohobych – Lviv – Pereiaslav – Uzhhorod – Zaporizhzhia, pp. 270 – 273. [online] Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/62545/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2.pdf> [Accessed 17 Feb. 2024]. [in Ukr.]

5. Law of Ukraine No. 2704-VIII of April 25, 2019 “On Supporting the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language.” [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> [Accessed 17 Feb. 2024]. [in Ukr.]

6. Law of Ukraine No. 2834-IX of 13.12.2022 “For the Basic Principles of State Policy in the Sphere of Strengthening Ukrainian National and Civic Identity”. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> [Accessed 17 Feb. 2024]. [in Ukr.]

7. *Regulations on Holding II International Annual Literary and Artistic Essay Contest for Schoolchildren of 1-4, 5-8, and 9-11 Grades: “Warrior of the AFU. Who is he?”, “The Image of a Modern Ukrainian Warrior”*. [online] Available at: <https://ndiu.knu.ua/novyny/naukovi-konferentsii-kruhli-stoly-festyvali/ii-mizhnarodnij-shchorichnij-literaturno-mistetskij-konkurs-ese-sered-uchniv-1-4-5-8-ta-9-11-klasiv-na-temu-vojin-zsu-khto-vin-2> [Accessed 17 Feb. 2024]. [in Ukr.]

8. *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 15, 2023 No. 1322 “On Approval of the Strategy for the Establishment of Ukrainian National and Civic Identity for the Period up to 2030 and on Approval of the Operational Plan for its Implementation in 2023–2025”*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-п/conv#Text> [Accessed 17 Feb. 2024]. [in Ukr.]

9. *Resolution on the Approval of the State Strategic Social Program of National-Patriotic Education for the Period up to 2025 and on Amendments to the Current Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 30, 2021 No. 673*. [online] Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-na-period-do-2025-rokuta-vnesennya-zmin-do-deyakihi-i300621-673> [Accessed 17 Feb. 2024]. [in Ukr.]

10. *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 17.06. 2019 No. 596-p “On the Approval of the Strategy for the Popularization of Ukrainian Language by 2030 “Strong Language – a Powerful State”*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text> [Accessed 17 Feb. 2024]. [in Ukr.]

11. *Decree of the President of Ukraine dated 18 April 2019 No. 286/2019 “On the Strategy of National and Patriotic Education”*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> [Accessed 17 Feb. 2024]. [in Ukr.]

Summary

**PROMOTION OF NATIONAL IDENTITY AND UKRAINIAN STUDIES
NARRATIVES AMONG SCHOOLCHILDREN
DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

Yuliana SHYNKARYK

orcid.org/0000-0002-1629-5910

research fellow of RIUS of Taras Shevchenko National University of Kyiv

email: shynkaryk.iuliana@gmail.com

Nataliia BEZSMERTNA

orcid.org/0000-0001-8853-1110

research fellow of RIUS of Taras Shevchenko National University of Kyiv

email: Natalia_bs@ukr.net

Relevance. In the conditions of the Russian-Ukrainian war, national-patriotic education, a component of which is military-patriotic education, has acquired significant importance, aimed at forming in the growing generation the desire to defend their homeland; raising the level of Ukrainian national identity; strengthening the linguistic stability of students; strengthening the total Ukrainianization of school youth living in Ukraine and abroad, as well as in the temporarily occupied territories of Ukraine.

The **purpose** of the study is an analysis of the creative works of the II International Annual Literary and Art Essay Competition among schoolchildren of 1–4, 5–8, and 9–11 grades, which revealed issues on the current topics “A Soldier of the Armed Forces of Ukraine. Who is he?” and “The Image of a Modern Ukrainian Soldier.”

Conclusions. The Ukrainian legislative and regulatory framework, which became the basis for the Competition, and its source base were studied. The quantitative and qualitative indicators of the competition essays are on the topics: “A Warrior of the Armed Forces of Ukraine. Who is he?” and “The Image of a Modern Ukrainian Warrior” were analyzed. It was shown that the contestants in their creative works comprehensively reflect upon the images of modern defenders of Ukraine, true fighters for the independence of the Ukrainian state. It was found that the content of the competitive essays contributes to strengthening the Ukrainian national identity and patriotic consciousness of Ukrainian citizens, especially the growing generation. It was emphasised that by analyzing and highlighting the images of the warriors of the Armed Forces of Ukraine and the heroes of Ukraine, students demonstrate a respectful attitude towards them and their significance for the growing generation. It has been determined that to raise the level of Ukrainian national identity, it is important to return Ukrainian studies to the educational process of primary, secondary, and higher education as an invariant component, which will contribute to the high-quality national-patriotic education of Ukrainian youth and the establishment of Ukrainian national identity.

Keywords: Ukraine, Ukrainians, Ukrainian Studies, Warrior of the Armed Forces of Ukraine, Second International Annual Literary and Art Competition, Ukrainian national identity, national and patriotic education, Ukrainian language, Russian-Ukrainian war.